

Gezondheid als marketinginstrument

Is biologisch voedsel beter dan gangbaar? Hoe hard zijn de bewijzen daarvoor? En hoe sterk moet het bewijs zijn voordat je het als claim op een product mag zetten? Hieronder volgt een overzicht van de wetenschappelijke conclusies en de mogelijkheden om biologisch te promoten als beter, neergezet tijdens een werkbijeenkomst over gezondheid en voeding op 27 maart.

De bijeenkomst was een initiatief van Wageningen UR en de Vereniging Biologische Productie en handelsbedrijven (VBP). Sprekers waren Lucy van de Vijver, van het Louis Bolk Instituut, Yvonne Huigen van de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA), en Isabelle van den Berg, van het LEI.

Onderzoek naar gezondheid biologische producten

Biologische producten kunnen op twee manieren beter (of minder goed) zijn dan gangbare producten. De stoffen die in de producten zitten kunnen verschillen. Dan gaat het om de vraag of biologische producten meer gezonde of minder ongezonde stoffen bevatten. Daarnaast kan het voedsel als geheel een ander effect hebben op de gezondheid. Lucy van de Vijver, van het Louis Bolk Instituut, geeft een overzicht.

Meer positieve componenten

Biologische producten bevatten gemiddeld genomen meer componenten die positief zijn voor de gezondheid dan gangbare producten (zie tabel 1). Dat is op te maken uit een vergelijking tussen verschillende studies. Lastig is dat het om gemiddelden gaat.

Er zijn uitschieters naar boven en naar beneden en de ene studie komt met andere resultaten dan de andere. Neem de polyfenolen. Dat zijn secundaire plantmetabolieten waarvan wordt aangenomen dat ze onder andere ontstekingen in het menselijk lichaam remmen. Van de vijftien studies concluderen acht dat biologisch meer van deze gezonde stoffen bevat, vijf studies komen op gelijke gehalten uit en twee vinden minder in biologisch. Bovendien is de spreiding van de resultaten groot. Die variatie is te groot om te kunnen zeggen: 'biologisch bevat meer gezonde stoffen dan gangbaar'. Opvallend is dat de meeste positieve componenten meer voorkomen in biologisch dan gangbaar. Een uitzondering hierop vormt het eiwitgehalte in graan. Dat is logisch omdat bij de teelt van biologisch graan meestal minder stikstof toegediend



Tabel 1: Voórkomen positieve componenten

Component	Een lager of hoger percentage in biologisch dan in gangbaar	Soort product
Eiwit	10 - 20 % lager	Graan
Goede vetzuren (CLA en omega 3)	10 - 80 % hoger	Melk, zuivel
Vitamine C	05 - 90 % hoger	Bladgroente, vruchten
Secundaire plantmetabolieten (flavonoïden, polyfenolen, glucosinolaten, carotenoïden)	10 - 50 % hoger	Vruchten, mais, wijn, bepaalde groenten
Droge stofgehalte	Max 20 % hoger	Groenten



wordt. Wel kan het zijn dat de kwaliteit van deze eiwitten voor de mens hoger is omdat het om voor de mens essentiële eiwitten gaat. Maar dit is niet voldoende onderzocht.

Minder negatieve componenten

De meeste ongewenste componenten, namelijk die componenten die minder goed zijn voor de gezondheid van mensen, komen in gelijke mate of minder voor in biologische producten dan in gangbare (zie tabel 2).

Voor de hand ligt dat er minder residuen van pesticiden in groente, graan en vruchten en minder antibiotica in melk en vlees te vinden

is. Onderzoek bevestigt dit vermoeden. Datzelfde geldt voor antibioticaresistente bacteriën in kippen en varkens. Het aantal mycotoxines in graan blijkt gelijk te zijn voor beide productiewijzen. De voor-aanname dat biologisch graan meer mycotoxinen bevat omdat er niet tegen fusarium wordt gespoten blijkt dus niet waar te zijn. *Salmonella* wordt op biologische varkensbedrijven weinig aangetroffen, maar *Campylobacter* wel. Ook biologische kippen zijn vaker besmet met *Campylobacter* dan *Salmonella*. De campylobacterbesmetting was hoger bij biologische dan bij gangbare vleeskuikens. Pathogene *E-coli* 0157 komt zowel bij rund-vee uit de biologische als gangbare veehouderij voor. De vooronderstelling is dat de aard van het voer de aanwezigheid van *Salmonella* beïnvloedt. Dit lijkt bij *Campylobacter* en *E-coli* 0157 niet het geval. Het nitraatgehalte in groenten is lager, al zijn er ook studies die meer nitraat in wortel vinden. Het enige dat duidelijk opvalt is het dioxinegehalte in eieren, dat vanwege buitenuitloop gemiddeld hoger is in biologische eieren. De kippen eten buiten meer wormen, die dioxine aan zich binden in hun vet. Met de opschaling van de biologische pluimveehouderij is het dioxinegehalte van de eieren flink gedaald, omdat op grotere pluimveebedrijven de kippen meer binnenblijven en de kippen binnen gevoerd worden. Klein effect van biologische voeding Biologische voeding lijkt een effect te

hebben op parameters die van invloed zijn op de gezondheid, zowel bij mensen als bij dieren. Dat laat een beperkt aantal studies zien. Het aantal studies is echter te klein om harde conclusies te mogen trekken. Meer studies die de conclusies onderbouwen zijn dan ook hard nodig.

Vanuit studies met dieren zijn er aanwijzingen dat op een biologisch dieet de vruchtbaarheid omhoog gaat, het immuunsysteem beter werkt en het lichaamsgewicht daalt. Een recent onderzoek met kippen bevestigt dit beeld. Met zowel biologisch als met gangbaar voer waren de kippen gezond. Kippen die gangbaar voer aten, groeiden sneller. Maar als de dieren een ziekmakende dosis van een bepaald eiwit kregen herstelden ze met een biologisch dieet sneller. Ook de eerste uitkomsten van cohortonderzoek onder drieduizend moeders en kinderen laten een effect van biologische voeding op de gezondheid zien. Een kwart hiervan heeft een 'alternatieve' levensstijl. Moeders die meer dan negentig procent biologische zuivel binnen kregen hadden meer CLA in de moedermelk. Na twee jaar was het risico op eczeem dertig procent lager als de kinderen meer dan negentig procent biologische zuivel binnen kregen.

Verordening voedings- en gezondheidsclaims

De EU kent de Verordening Voedings- en gezondheidsclaims (zie www.vwa.nl en zoek naar verordening 1924/2006). Deze is bedoeld om consumenten beter te beschermen tegen onjuiste claims en om oneerlijke concurrentie tegen te gaan omdat in de hele EU dezelfde regels gaan gelden. De verordening is al wel van kracht maar veel onderdelen zijn nog niet klaar en er gelden verschillende overgangstermijnen. De verordening geldt voor allerlei uitingen, van etiketten van verpakte levensmiddelen inclusief voedingssupplementen, tot

Tabel 2: Vóórkomen negatieve componenten

Componenten	Meer of minder dan in gangbaar	Soort product
Residuen van pesticiden	Minder	Groente, graan, vruchten etc
Residuen van antibiotica	Minder	Melk, vlees
Mycotoxinen	Evenveel	Graan
Nitraat	Minder	Groenten, met uitzondering van wortels waar ook meer wordt gevonden
Dioxine	Meer	Eieren
Antibioticaresistente bacteriën	Veel minder	Kippen en varkens

reclame, handelsmerken en ook voedsel in de horeca of ziekenhuizen moet eraan voldoen. De regels gaan niet alleen op voor de verpakking, maar ook voor logo's, illustraties en de merknaam. Yvonne Huigen, van de VWA, geeft uitleg.

Voorwaarden claim

Om een claim te mogen gebruiken gelden verschillende voorwaarden. Een aantal hiervan volgen hieronder:

- De claim moet voorkomen op één van de lijsten van de Europese Commissie (deze zijn nog niet compleet);
- De claim moet voldoen aan een voedingsprofiel (die nog moeten worden vastgesteld, zie Voedingsprofiel);
- De voedingsstof moet een bewezen effect hebben. Dit kan nutritioneel of fysiologisch zijn;
- Deze stof moet in significante hoeveelheden aanwezig zijn;
- Het lichaam moet de stof op kunnen nemen;
- De claim mag niet misleidend zijn;
- De claim mag niet leiden tot twijfels over andere levensmiddelen;
- Mag geen excessieve consumptie stimuleren.

Voedingsprofiel

De Europese Commissie stelt een voedingsprofiel op. Dat zijn voorwaarden voor maximale hoeveelheden aan stoffen als vetten, verzadigde vetten, transvetzuren, zout/natrium en suikers. Hoe die profielen eruit gaan zien en welke voedingsstoffen daarbij worden betrokken, is nog niet bekend. Wel duidelijk is dat als er te veel van dit soort stoffen in een product zitten een claim op ander terrein verboden is, op één uitzondering na. Is het gehalte van slechts een van deze stoffen te hoog dan is toch een claim toegestaan. Er moet dan wel aan dezelfde kant van de verpakking staan en even goed leesbaar 'Hoog gehalte aan...'

The screenshot shows the website of the Keuringsraad (Dutch Food Safety Authority). The search results page displays a table of indicative health claims for the keyword 'DE SPIJSVERTERING' (Digestion). The table has columns for 'nummer', 'indicatie', 'sub-indicatie', 'omschrijving', 'toegelaten', and 'niet toegelaten'.

nummer	indicatie	sub-indicatie	omschrijving	toegelaten	niet toegelaten
31.01	DE SPIJSVERTERING	oetlust	indigestie		x
31.02	DE SPIJSVERTERING	oetlust	misselijkheid		x
31.03	DE SPIJSVERTERING	oetlust	bij slechte oetlust		x
32.01	DE SPIJSVERTERING	afslanken	afslanken	x	
32.02	DE SPIJSVERTERING	afslanken	helpt op gewicht te blijven	x	
33.01	DE	afslanken	helpt bij gewichtvermindering	x	

Op de website van de keuringsraad staat welke claims toegestaan zijn

Medische claim is verboden

Een medische claim houdt in dat iemand beweert dat een ziekte bij de mens te voorkomen, behandelen of genezen is. Ook een toespeling hierop valt hieronder. De wet is heel helder op dit gebied: een medische claim is te allen tijde verboden op levensmiddelen.

Gezondheidsclaim

Een gezondheidsclaim legt een verband tussen de consumptie van een product en de gezondheid. Hiervoor komt er een generieke lijst met algemene claims, die gebaseerd is op algemeen aanvaard wetenschappelijk bewijs. Een voorbeeld is dat calcium goed is voor de botten. In Nederland stelt het ministerie van VWS deze lijst op samen met het bedrijfsleven. Die lijst gaat ter beoordeling naar de EFSA. Iedereen mag alles op deze lijst gebruiken voor een claim. In Nederland zijn inmiddels 2500 claims ingediend, met zesduizend voorbeeldbeoordelingen. De planning is dat de uiteindelijke lijst in 2011 klaar is, maar de vraag is of dat wordt gehaald. Zolang deze lijst er niet is, mag een product met een gezondheidsclaim op de markt blijven. Naast deze algemeen geldende gezond-

heidsclaims zijn er twee andersoortige gezondheidsclaims waarvoor zwaardere eisen gelden. Dat is de claim dat de consumptie van een levensmiddel het ontstaan van een bepaald ziekte vermindert. Een voorbeeld hiervan is dat calcium botontkalking helpt voorkomen. De andere is een claim die verband houdt met de ontwikkeling en gezondheid van kinderen. Een voorbeeld hiervan is dat calcium goed is voor de botontwikkeling van uw kind. Meer informatie vindt u op www.koagkag.nl en www.reclamecode.nl.

Voedingsclaim

Een voedingsclaim zegt iets over de voedingskundige samenstelling van een product. Hierbij kan het gaan om een verhoogd gehalte van een stof, zoals calcium, maar ook om een lager gehalte, bijvoorbeeld verzadigde vetzuren. De claim moet staan op de lijst met toegestane voedingsclaims. Hiervoor bestaat al een lijst, maar deze is nog beperkt.

Wetenschappelijk bewijs

Voordat een claim wordt toegewezen is wetenschappelijk bewijs nodig. Het sterkste

Consument van biologisch wil informatie

Consumenten van biologische groenten en fruit willen graag informatie over de voedingswaarde van wat ze kopen. Zij denken dat biologisch meer inhoudsstoffen bevatten dan gangbaar. Dit laat onderzoek zien onder non, light en heavy users zien. Isabelle van den Berg, van het LEI, presenteert de uitkomsten van dit onderzoek. De belangrijkste reden voor de kopers van biologisch is dat ze denken dat het gezond is. Verder zien zij goede smaak en veiligheid als randvoorwaarden voor wat zij kopen, niet als meerwaarde. Dit betekent dat de light en heavy users te verleiden zijn meer biologisch te kopen als zij via verpakking of de supermarkt meer weten over de gezondheid van biologische producten.

bewijs is afkomstig van interventiestudies bij mensen. Dat wil zeggen dat mensen dan in twee groepen worden verdeeld. De ene helft krijgt vanaf een bepaald moment het specifieke voedsel te eten, de andere helft het 'gewone'. Bewijzen verkregen bij dieren of in vitro kan hooguit dienen als ondersteunend bewijs.

Discussie: speel met marketing in op 'beleving'

De presentaties laten zien dat er nog onvoldoende wetenschappelijke bewijzen zijn om een gezondheidsclaim aan biologische producten te hangen. De aanwezigen willen echter wel dat het onderzoek verder gaat met het zoeken naar bewijzen dat biologisch gezonder is. Duidelijk is dat dit nog minstens tien jaar onderzoek vergt.

Tegelijkertijd constateren de aanwezigen dat de consument wel vraagt om die bewijzen naar de gezondheid van biologisch. Hier ligt een taak voor zowel de individuele bedrijven als de bedrijven gezamenlijk. Voor de individuele bedrijven is het zaak hun producten neer te zetten met goede en

wervende informatie waarbij de verwachtingen van de consument leidraad zijn. Dat betekent dat ze een positief beeld rondom de producten moeten scheppen. Beleving is het woord waar het hier om draait. De bedrijven moeten de consument het gevoel geven dat het product dat hij koopt goed is voor de gezondheid, de smaak en het algemeen welbevinden. Meer specifiek komt de suggestie van een van de aanwezigen de light user te trekken door op de voorkant van het etiket smakelijke producten af te beelden. De heavy user kan bediend worden door op de achterkant van dezelfde verpakking uitgebreide informatie te verstrekken. Naast die individuele opgave hebben de bedrijven een gezamenlijk opdracht. Het is tijd dat ze gezamenlijk een slogan ontwikkelen en gebruiken in de algemene communicatie, zo laten aanwezigen horen. Die slogan moet recht doen aan dat gevoel van de consument dat biologisch goed en lekker is. Mogelijk kan dit leiden tot een soort gezamenlijke 'pay off' van de sector, zoals 'Met liefde uit de natuur'.

Meer informatie

- *contactpersonen*
Lucy van de Vijver, Louis Bolk Instituut
t 0343 523 872 e l.vandevijver@louisbolk.nl
Yvonne Huigen, VWA
t 070 448 48 48 e yvonne.huigen@vwa.nl
Isabelle van den Berg, LEI van Wageningen UR
t 070 335 82 37 e isabelle.vandenberg@wur.nl
i www.biokennis.nl

Lopend onderzoek

- Marktpositie natuurvoedingswinkels
- Marktpotentieel heavy users
- Biologisch afbreekbare verpakking
- Beleving gezond
- Visievorming schaalvergroting
- Jongeren als nieuwe doelgroep: marktverkenning
- Interactie tussen afzetkanalen
- Nieuwe afzetkanalen
- Kwaliteitsborging
- Schaalvergroting en kostprijs in de zuivel

Financiering en uitvoering

In Nederland vindt het meeste onderzoek voor biologische landbouw en voeding plaats in grote, voornamelijk door het ministerie van LNV gefinancierde onderzoekprogramma's. Aansturing hiervan gebeurt door Bioconnect, het kennisnetwerk voor de Biologische Landbouw en Voeding in Nederland (www.bioconnect.nl). Hoofduitvoerders van het onderzoek zijn de instituten van Wageningen UR en het Louis Bolk Instituut. De resultaten vindt u op www.biokennis.nl. Mail vragen en/of opmerkingen over het onderzoek voor biologische landbouw en voeding aan: info@biokennis.nl.

Colofon

- *samenstelling en redactie*
Wageningen UR
- *tekst*
Leonore Noorduyn, De Schrijfster
- *eindredactie*
Communicatiewerkgroep biologische landbouw
- *vormgeving*
Jelle de Gruyter en Wendy Buss,
Grafisch Atelier Wageningen
- *druk*
Drukkerij Modern, Bennekom
- *redactieadres*
Wageningen UR, Herman van Keulen
Postbus 409, 6700 AK Wageningen
t 0317 486 370 e h.vankeulen@wur.nl

LOUIS BOLK
I N S T I T U U T



WAGENINGEN UR

For quality of life